

تسهیل اشتغال مولد موضوع ماده ۱۷۴ آیین نامه سازمان زندان‌ها مصوب ۱۴۰۰

فتاحه تیموری^۱

محمود اشرافی^۲

مسعود حیدری^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۴/۰۹ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۹/۰۷

چکیده

در راستای بازپروری زندانیان و توسعه اشتغال پایدار و مولد ضمن تحلیل ماده ۱۷۴ آیین نامه سازمان زندان‌ها، جهت تعمیم شغل زندانی در ایام حبس به پس از آزادی لازم است معیارهایی در خصوص فردی کردن مشاغل زندانیان در نظر گرفته شود. دغدغه اصلی در اختصاص شغل به زندانیان، جایگزینی حبس و شاید کاهش هزینه نگهداری زندانیان بوده است. اما این موضوع کمکی به روند عدم ارتکاب مجدد جرم نکرده است. وفق آیین نامه جدید سازمان زندان‌ها اشتغال زندانیان به منظور توسعه برنامه‌های باز سازگاری، کاهش آسیب‌های حبس، کمک به رفع نیازهای مادی و معنوی محکومان و خانواده آن‌ها و خودکفایی و خود اشتغالی زندانیان است که باید متناسب با قابلیت‌ها و استعدادها فردی برای تمامی زندانیان فراهم شود. این پژوهش با روش توصیفی تحلیلی، از طریق استفاده از منابع اینترنتی، بانک‌های اطلاعاتی و مطالعات کتابخانه‌ای گردآوری و تقریر یافته است. اجرایی شدن مفاد این ماده نیازمند آشنایی بهتر با مشاغل تولیدی پایدار و ترجیحاً زودبازده می‌باشد. به نظر می‌رسد لزوم احساس تعهد و پایبندی به کار، بتواند علاوه بر افزایش رونق تولیدات ملی در جهت پیشگیری از ارتکاب مجدد بزه کمک شایانی کند. ماحصل این مقاله ضرورت دایر کردن مرکز مدیریت فرصت‌های شغلی با رویکرد تشکیل پرونده جستجوی کار برای زندانیان در جهت اجرای ماده ۱۷۴ آیین نامه سازمان زندان‌ها خواهد بود.

کلید واژه‌ها

^۱ دانشجوی دکتری رشته حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، ایران.

Ftaban1758@yahoo.com

^۲ استادیار گروه حقوق جزا و جرم شناسی، دانشکده علوم انسانی و حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)،

اصفهان، ایران (نویسنده مسئول): mahmood.ashrafy@yahoo.com

^۳ دانشیار گروه حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.

masoud_heidari2@yahoo.com

آیین‌نامه سازمان زندان‌ها، بازپروری، اشتغال پایدار، اشتغال مولد.

مقدمه

اتخاذ تدابیری در راستای اجرایی کردن ماده ۱۷۴ آیین‌نامه سازمان زندان‌ها^۱ در جهت پایداری مشاغل زندانیان، رونق تولید و بهره‌وری اقتصادی کل جامعه، مسئله‌ای است که لزوم تحلیل و بررسی این ماده از آیین‌نامه را ایجاب نموده است. آموزش و اشتغال زندانیان باید به نوعی تضمین بازگشت موفق زندانی به جامعه باشد. اما ارتکاب مجدد جرم توسط زندانیان، نشان می‌دهد که تا کنون این مهم فراهم نشده است.

کار کردن زندانیان در خارج از زندان راه مناسبی برای کاهش فشار ناشی از کمبود فضا در زندان در طول روز محسوب می‌شود (غلامی، ۱۳۹۶:۳۱۴). ولی مسئله‌ای که ضرورت تدوین این مقاله را ایجاب کرده خلأهای موجود در زمینه اجرایی شدن اشتغال هدفمند زندانیان است. اخیراً به اشتغال در زندان‌ها توجه ویژه‌ای شده، ولی این موضوع عمدتاً در حد کمک به کاهش جمعیت زندانیان است و مسئله پایداری و ثبات شغلی به نحوی که زندانی پس از آزادی، جهت امرار معاش و تأمین رفاه نسبی خود و خانواده سرگردان نبوده و متوسل به ارتکاب مجدد جرم جهت گذران زندگی نباشد دغدغه این مقاله است.

تبیین نقش پیشدستی و آماده‌سازی خروج از زندان کار سختی نیست؛ بسیاری از زندانیان در هنگام خروج از زندان فقیر بوده و از امکانات اجتماعی و اقتصادی لازم برای بازپروری برخوردار نیستند. این مسئله باعث شده است که کشورهای مختلف برنامه‌های انتقالی را پیش بینی کنند که عمدتاً بر روی کار متمرکز می‌باشد (مونری^۲، ۱۳۹۷:۴۹۶). هدف ارائه راهکارهای نحوه مدیریت صحیح فرصت‌های شغلی زندانیان با پیشنهاد تشکیل پرونده جستجوی کار، انسجام اطلاعات شغلی در سامانه‌های الکترونیکی و دستیابی به ثبات شغلی پس از آزادی است. طرد افراد سابقه دار به دلیل برچسب مجرمانه پس از آزادی از زندان قابل

^۱ به منظور توسعه برنامه‌های بازسازگاری، کاهش آسیب‌های حبس، کمک به رفع نیازهای مادی و معنوی محکومان و خانواده آن‌ها و خودکفایی و خوداشتغالی زندانیان، سازمان مکلف است با همکاری بنیاد تعاون، حتی‌المقدور امکان اشتغال تمامی زندانیان حاضر در مؤسسه‌های کیفری را که متقاضی اشتغال هستند، فراهم کند. در این راستا سازمان می‌تواند اعتبار مورد نیاز را از محل بودجه مصوب، کمک‌های انجمن یا درآمدهای بنیاد تعاون، کمک‌های مردمی و مانند آن، در چارچوب مقررات قانونی، تأمین کند و در جهت حرقه آموزشی و اشتغال زندانیان به اموری که با اقتصاد بازار ارتباط مستقیم دارد (اشتغال مولد و پایدار)، متناسب با قابلیت‌ها و استعدادها فردی به کار گیرد و همچنین نسبت به فراهم کردن مشوق‌های لازم با هدف به کارگیری و اشتغال زندانیان آزادشده و رفع موانع تولید و اشتغال برای کارآفرینانی که نسبت به ایجاد اشتغال و خودکفایی مؤسسه‌های کیفری سرمایه‌گذاری و مشارکت می‌کنند و نیز کارآفرینانی که زندانی هستند اقدام کند. این اقدام‌ها و همچنین قراردادهایی که در این راستا منعقد می‌شود، باید با رعایت ضوابط و مقررات و عاری از انحصار و در راستای صیانت از حقوق زندانیان باشد.

^۲ Benjamin monnery, 2016.

پیش بینی است و پیشگیری از موانع موجود پس از آزادی، مستلزم سرمایه گذاری دولت و مشارکت جامعه مدنی است.

نمونه‌ای از این مشاغل را می‌توان در طیف وسیعی از شاخه‌های صنعت یافت. بررسی چشم انداز آینده در صنعت و سرمایه گذاری در این زمینه راهکاری فوق العاده‌ای برای ارتقاء وضعیت اقتصادی جوامع است. از سوی دیگر مشاغل سبز^۱ برای حفظ و پایداری محیط طبیعی و کرامت انسانی پیشنهاد می‌شوند. بکارگیری زندانیان در امر بیابان زدایی با کمک جهاد کشاورزی و منابع طبیعی و با اختصاص نهادهای ارفاقی قانونی، این امر از مواردی است که زندانیان را به مشارکت در این خصوص ترغیب خواهد کرد. با تحجیر مناطق بدون مالک، احیاء اراضی موات و با سیاست تشویقی منتهی به عفو، در خصوص زندانیان با حبس‌های بلند مدت، بکارگیری نیروها در جاهایی که شهرداری درصد آبادانی آن‌ها و در راستای فرهنگ گردشگری می‌باشد با واگذاری سهام مناطق مذکور، می‌توان موجبات اشتغال پایدار برای زندانیان را فراهم نمود. در ماده ۱۲۲ آیین نامه سازمان زندان‌ها^۲ مصوب سال ۸۴ اشتغال و حرفه آموزی به عنوان راهکاری جهت توسعه برنامه‌های بازپرورانه، کاهش آسیب‌ها و نارسایی‌های نظام زندان مطرح شده بود و در عمل سرمایه گذاری در این خصوص بیشتر جهت مهارت آموزی و کمک به درآمدزایی زندانیان بصورت موقت بود که در آیین نامه مصوب ۱۴۰۰ ضمن توسعه زاویه دید دست اندرکاران، اهتمام در راستای ارتقاء اهداف موقت به اشتغال مولد و پایدار که نیازمند زمان و سرمایه گذاری جهت اهداف میان مدت و بلند مدت می‌باشد، اشاره گردید که با توجه به تصویب آیین نامه جدید، نویسنده تأمل در خصوص چگونگی اجرایی شدن و نیل به برنامه‌ها و آمال متصور در فرایند باز سازگاری زندانیان را ضروری دانسته است. در کشورهای صنعتی امروزه توجه ویژه ای به بکارگیری سرمایه انسانی محبوس در زندان‌ها شده به نحوی که بخشی از بودجه سالانه خود را در جهت کاهش فقر و عدم ارتکاب مجدد جرم به واسطه اشتغال پایدار زندانیان قرار داده و مراکز را به این امر اختصاص داده‌اند. راهکار شناسایی مشاغل انتقالی که با ارتباط شغل زندانی قبل از ورود به زندان، ایام حبس و بعد از زندان با رعایت اصل فردی بودن مشاغل، متناسب با استعداد، توانمندی و علاقه افراد همچنین تقویت عزت نفس در زندانی همراه خواهد بود. مدیریت پرونده

^۱ مشاغل مرتبط با علوم محیط زیستی، هنگامی که واژه سبز را به کار می‌بریم، اهداف مختلفی را دنبال می‌کنیم، که مهمترین آن عبارت است از اینکه میزان مصرف انرژی کاهش یابد، میزان مصرف مواد اولیه تولید، و آب کاهش یابد، میزان تولید انواع آلودگی و پسماند کاهش یابد، الگوی مصرف جامعه اصلاح و رشد اقتصادی همگام با حفظ محیط زیست آنها باشد (صابری، ۲۴:۱۳۹۷)

^۲ سازمان به منظور توسعه برنامه‌های بازپرورانه، کاهش آسیب‌ها و نارسایی‌های نظام زندان، کمک به رفع مشکلات مادی و معنوی محکومان و خانواده آنان و نیل به خودکفایی باید از محل درآمدهای بنگاه تعاون و حرفه‌آموزی، جذب کمکهای مردمی و مؤسسه‌های خیریه یا درآمد حاصل از مؤسسه‌های صنعتی، کشاورزی، خدماتی و فرهنگی تحت نظارت و بودجه مصوب اعتبار لازم را به منظور حرفه‌آموزی و اشتغال محکومان تأمین و هزینه نماید.

جستجوی کار از راهبردهای تسهیل اشتغال مولد و به تبع آن پیشرفت اقتصادی و کاهش جمعیت کیفری زندان است. این مقاله با مطالعات کتابخانه‌ای، استفاده از منابع اینترنتی، بانک‌های اطلاعاتی و بر اساس روش توصیفی-تحلیلی به قلم نویسنده تقریر یافته است و در سه بخش در صدد بررسی ثبات شغلی حاصل از اجرای ماده ۱۷۴ آیین‌نامه سازمان زندان‌ها، برنامه‌های کاهش آسیب حبس و تغییر زاویه دید از زندان به عنوان سازمانی مصرف‌کننده به یک موتور اقتصادی خواهد بود.

۱. ثبات شغلی ره آورد آیین‌نامه سازمان زندان‌ها^۱

عدم توفیق اعمال مجازات حبس برای بزهکاران، در پیشگیری از جرایم، در سال‌های اخیر یکی از دغدغه‌های جرم‌شناسان است. ایجاد بسترها و شرایط لازم جهت دستیابی به تدابیر متنوع حبس زدایی، از راهکارهای توصیه شده جهت کاهش جمعیت کیفری است. همین موضوع موجب توجه ویژه به بازپروری و اشتغال زندانیان در آیین‌نامه مصوب ۱۴۰۰ گردیده است. توسل به استراتژی جدید در ایجاد انگیزه و اختصاص شغل به زندانیان با رویکرد فردی کردن مشاغل، تسهیل در ملحق شدن فرد بزهکار به بازار کار و ارائه راهکارهای نیل به ثبات شغلی زندانیان از اهداف فصل اشتغال و حرفه آموزی زندانیان در آیین‌نامه می‌باشد.

فعالیت اصلی محل کار افراد شاغل بر اساس طبقه بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی در سه بخش اصلی: کشاورزی، صنعت و خدمات طبقه بندی می‌شود (بهنیا و علویان، ۱۳۹۸: ۲۶۷).

عده‌ای از زندانیان قبل از ورود به زندان در مشاغل خدماتی بوده، شغل مناسب و با درآمد کافی داشته که ایام حبس و توقف کار، موجب عدم پاسخگویی کارفرما به استخدام پس از بازداشت است. زندانی پس از آزادی با توجه به برچسب مجرمانه‌ای که دارد، سرگردان و در پیدا کردن کار جدید با مشکل مواجه خواهد شد. در مواردی که فرد استخدام دولت است، بازگشت مجدد زندانی به کار، در صورتی که به لحاظ شغلی مورد تأیید سازمان مربوطه باشد با تغییر آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها امکانپذیر است. مطمئناً جمعیت این دسته زندانیان آنقدر قابل توجه نیست که هزینه‌های هنگفتی به دولت تحمیل کند. دسته‌ای نیز در استخدام مراکز خصوصی غیردولتی و تحت پوشش بیمه بوده اند که می‌توان از طریق طرح‌های تشویقی و معافیت‌های مالیاتی، اختصاص دستمزدهای یارانه‌ای جهت ترغیب کارفرمایان اقدام کرد. مسئله دیگر اینکه زندانیان یا مهارت کافی برای اشتغال به کار مناسب ندارند و یا به عکس تخصص لازم دارند، ولی جذب بازار کار نشده اند. اشتغال در بخش‌های خدماتی هرچند بطور مستقیم در تولید تأثیر ندارد ولی با کاهش فقر در بالا بردن تقاضای محصولات تولیدی و به تبع آن افزایش تولید مؤثر است. ایجاد بازار مستقیم

جهت عرضه محصولات تولیدی زندانیان از مواردی است که در طراحی خط مشی مشخص برای اشتغال پایدار و مولد باید مد نظر مدیران طرح قرار گیرد.

بخش کشاورزی در روند رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف نقش‌های متعددی بر عهده دارد، که از جمله مهمترین آنها می‌توان تأمین مواد خام و اولیه مورد نیاز صنایع بالادستی، تأمین نهاده‌هایی مانند نیروی کار، مصرف تولیدات سایر بخش‌های صنعتی از قبیل کودها و سموم شیمیایی و ماشین آلات کشاورزی، ارزآوری برای کشور و تأمین مالی سایر بخش‌های زیربنایی را یادکرد (قجر، ۱۳۹۸: ۱۳۷). از طرفی در حوزه کشاورزی مزیت نداریم، بدلیل اینکه استعداد آبی ما کم است و زمین‌های لم یزرع ما خیلی زیاد است (حمزه‌ای، ۱۳۹۷: ۷۹). از این رو در اختصاص مشاغل حوزه کشاورزی، کلیه تدابیر و برنامه‌ها باید پیش بینی شده و با لحاظ در نظر گرفتن مزایا و معایب این نوع از اشتغال به زندانیان باشد. زندانیان بصورت محدود در صنایع، مانند کار در صنعت تولید مواد غذایی، چرم دوزی، تولید کفش و... به کار گرفته شده اند ولی با هدف جذب و استمرار پس از آزادی نبوده است. بکار گرفتن زندانیان در حوزه صنعت و سرمایه گذاری در این بخش نقش قابل توجهی در ارتقاء تولید و بهبود وضعیت اقتصادی جوامع حتی بیش از دو بخش خدماتی و کشاورزی می‌تواند داشته باشد.

۱-۱. متولیان اجرای ماده ۱۷۴ آیین نامه

ضرورت پیشگیری از جرایم قبل از ارتکاب بزه، مبرهن و مطمئناً هزینه‌ای به مراتب کمتر از مجازات در بر خواهد داشت. نیل به این هدف، مشارکت کل جامعه مدنی را می‌طلبد.

تضمین حق امنیت تنها از ترکیب هوشمندانه‌ی پیشگیری، ضمانت اجرا (سرکوبی-مجازات) و باز پذیری به وجود خواهد آمد. شرکت دادن مردم در سیاست جنایی، و رای رفع دل نگرانی مشروع در مورد کارایی آن، به معنای این است که امروزه پیش‌گیری و چرا که نه-سرکوبی، یعنی امنیت، اموری هستند که به همه افراد جامعه مربوط می‌شوند. (نجفی ابرند آبادی، ۱۶۵: ۱۳۹۹) اجرای روند بازپذیری زندانیان با توسل به اشتغال پایدار صرفنظر از ضرورت مداخله دولت، مشارکت جامعه مدنی را می‌طلبد. در همین راستا سازمان زندان‌ها با همکاری بنیاد تعاون، امکان اشتغال تمام زندانیان مؤسسه کیفری را که متقاضی اشتغال هستند فراهم می‌کند. اینکه سازمان زندان‌ها متولی این امر باشد به دلیل مسئولیت نگهداری زندانیان امری بدیهی است. ولی اختصاص مشاغل پایدار و مولد نیازمند بهره‌گیری از کارشناسان متخصص در این امر است، لذا مساعدت سایر نهادها از جمله معاونت پیشگیری از جرم قوه قضاییه، در راستای کاهش جمعیت کیفری، کمک روانشناسان جهت به کارگیری زندانیان متناسب با قابلیت‌ها و استعدادهای فردی همچنین فعالیت کارآفرینان و افراد مستعد در بخش اقتصاد و رونق تولید، مقوله‌ای است که این دسته از افراد را به جگه متولیان امر اضافه می‌کند و به دنبال تحقق سیاست جنایی مشارکتی، متولی اجراء این ماده علاوه بر دولت و نهادهای دولتی، کل جامعه مدنی می‌تواند باشد. بدون مساعدت اجتماع، خانواده و بستگان زندانی و نگاه

انسان دوستانه مردمی، آنگونه که شایسته است اهداف این ماده از آیین‌نامه محقق نخواهد شد. سازمان زندان‌ها به لحاظ وظیفه امنیتی به نظر می‌رسد صرفاً می‌تواند نقش نظارتی ایفا نماید و مناسب‌تر است نهادی جهت بررسی، اختصاص و تشکیل پرونده جستجوی کار به زندانیان، ترجیحاً خارج از زندان اختصاص داده شود. بدین سان می‌توان گفت که در سیاست جنایی ذاتاً دولت به سوی سیاست جنایی مشارکتی که جلوه‌ای از حضور مردم در مراحل مختلف کشف، تعقیب، داوری، اجرای حکم و نیز پیشگیری از بزهکاری است حرکت می‌کند. دولت‌ها نمی‌توانند نقش مؤثر مردم و سازمان‌های مردم‌نهاد را در اشکال گوناگون کنترل جرم نادیده بگیرند (عظیمیان، ۱۳۹۶: ۹۰).

در حال حاضر بنیاد تعاون زندانیان و مرکز حرفه‌آموزی و اشتغال یا زندان باز در این زمینه فعالیت دارند، ولی آنچه بررسی مضاعف در این زمینه می‌طلبد، این است که زندانیان صرفاً با کسب امتیاز اعتباری لازم و طرح در شورای طبقه‌بندی با هدف کم کردن هزینه نگهداری زندانیان و به طور محدود درآمدزایی و کمک به خانواده زندانی، به این مراکز معرفی می‌شوند.

در ماده ۱۷۶ آیین‌نامه سازمان زندان‌ها مصوب ۱۴۰۰ برای اولین بار به رایانه‌ای شدن و منسجم شدن اختصاص مشاغل به زندانیان توجه شده است، وفق این ماده: فهرست ظرفیت‌ها و عناوین شغلی موجود برای زندانیان (اعم از مشاغل نشسته، کارگاهی، خویش فرما و کارفرمایی) در بخشهای مختلف مؤسسه یا خارج از آن در سامانه ثبت و از بدو حضور زندانی در بخش تشخیص مؤسسه و یا در طول مدت حبس، به اطلاع همه زندانیان می‌رسد و زندانیان متقاضی، اولویت‌های خود را اعلام می‌کنند. سپس سامانه با توجه به تشخیص استعداد و مهارت و اطلاعات پرونده وضعیت زندانی و با لحاظ برنامه اصلاح و تربیت و درجه اعتباری و امکان حضور محکوم و تحقق نظارت بر وی، در هر یک از بخش‌ها، شغل متناسب برای زندانی را پیشنهاد می‌نماید. (ابوالحسنی، ۱۴۰۱: ۹۸)

۲-۱. بازسازی و چشم‌انداز شغلی:

با توجه به اینکه در خصوص فرد زندانی شکستن هنجار همراه با نقض قانون و منتهی به ورود بزهکار به زندان شده است، از بازگشت اصلاح شده فرد به روال عادی و هماهنگ با جامعه، به بازسازی می‌توان تغییر نمود. در این راستا نویسنده اشتغال پایدار زندانیان را، راهکاری مطمئن برای رسیدن به بازسازی می‌داند. از بازپروری به آموزش و مهارت‌آموزی زندانیان مدنظر تعبیر و بازسازی منظور بازپروری تا ورود موفق به بازار کار می‌باشد.

بازپروری را در لغت عمل تربیت و اصلاح بزهکاران و آماده کردن آن‌ها برای بازگشت به جامعه تعریف کرده‌اند و در اصطلاح، به معنای بهسازی اجتماعی یا اصلاح اخلاقی توأم با حسن رفتار است. در ارتباط با معنای اصطلاحی بازپروری دو رویکرد اجتماعی و اخلاقی وجود دارد: رویکرد اجتماعی از یافته‌های جرم‌شناسی تأثیر پذیرفته و معیارهای مشخص و قابل‌سنجشی برای ارزیابی اصلاح فرد ارائه می‌دهد، اصلاح

یا بازپروری را چنین تعریف می‌کند: استحکام روابط اجتماعی و فردی بزهکار، به گونه‌ای که به وی اجازه دهد به طور فعال در جامعه وارد شود، مهارت‌های مفید و مقبول اجتماعی را فراگیرد و در عمل از این توانایی‌ها استفاده نماید. انجمن خدمات باز سازگاری اجتماعی کانادا نیز بر اساس همین رویکرد، آن را چنین تعریف کرده است: عدم تکرار جرم یا اقدام به گونه‌ای که فرد پس از آن بتواند سازگار با قانون و هنجارهای اجتماعی زندگی کند یا تقویت حس تعلق به جامعه می‌باشد (ابراهیمی، ۱۵۳: ۱۳۹۱).

در تعریفی دیگر: بازپروری زندانیان و فراهم نمودن بستر اشتغال افزایش درصد اشتغال زندانیان، تعیین تعداد زندانیان حاضر در زندان در یک روز معین نسبت به تعداد افرادی که از جانب مقامات رسمی اعلام شده است (غلامی، ۳۲۴: ۱۳۹۶)

استدلال‌های اقتصادی قانع کننده‌ای برای جایگزین حبس وجود دارد که دارای نفع اقتصادی است. با ترکیب قانع کننده صرفه جویی در هزینه و میزان موفقیت بازپذیری اجتماعی مجرم بیشتر ممکن می‌شود (همان، ۲۴۹).

یکی از دلایل هایی که برای استفاده از مجازات‌های بینابین وجود دارد، پایین بودن هزینه آن‌ها نسبت به زندان است. زندان‌ها هزینه‌های هنگفتی را دربر دارند، در صورتی که جایگزین‌ها بسیار ارزانتر تمام شده و می‌توانند همان نتایج یا حتی بهتری را به بار آورند که این تفاوت هزینه‌های به ویژه در کشورهای جهان سوم که منابع مالی کمتری دارند اهمیت دو چندان دارد (آشوری، ۱۳۹۸: ۶۴).

داشتن سابقه کیفری یک مانع اساسی برای بسیاری از انواع مشاغل قانونی است و این موانع برای کسانی که پس از یک دوره حبس طولانی مدت به دنبال کار هستند تشدید می‌شود. از آنجایی که اکنون تعداد قابل توجهی از زندانیان آزاد شده وجود دارد، سیاستگذاران با نیاز شدید به بهبود چشم انداز شغلی زندانیان سابق مواجه هستند بسیاری از برنامه‌ها برای افزایش احتمال اشتغال در آینده طراحی و با انجام این کار، کاهش تکرار جرم در بین افراد زندانی ارزیابی می‌شود. (Visher, 2006: 7)

در ایالات متحده از سال ۲۰۰۸ اوپاما رییس جمهور امریکا، به طور مشخص مشاغل انتقالی را به عنوان اولویت در تلاش‌های خود برای کاهش فقر ذکر کرد. در اوایل همان سال بوش قانون شانس دوم را امضا کرد، که بودجه قابل توجهی را برای مسائل مربوط به ورود مجدد زندانیان در سال‌های آینده از جمله بودجه برای برنامه‌های شغلی انتقالی در نظر می‌گیرد. تحقیقات نشان داده که اشتغال پایدار می‌تواند یک عامل مهم موفقیت در ورود مجدد باشد. (Zweig, 2010: 1)

مرکز فرصت‌های شغلی^۱، مستقر در شهر نیویورک، یک برنامه اشتغال جامع برای زندانیان سابق است. جمعیتی که با موانع زیادی برای یافتن و حفظ کار روبرو هستند. این مرکز، مشاغل موقت و با دستمزد و سایر خدمات را با هدف بهبود چشم انداز بازار کار شرکت کنندگان و کاهش احتمال بازگشت آن‌ها به زندان ارائه می‌دهد. (redcross, 2022: 5)

^۱ Center for Employment Opportunities (CEO)

مرکز فرصت‌های شغلی برای اختصاص شغل به زندانیان تشکیل شده است. تصور می‌شود، زندانیان آزاد شده به مبارزه خود برای یافتن شغل پر سود ادامه خواهند داد. برای زندانیان آزاد شده، یافتن کار به اندازه ریشه کن کردن جهل در بین آن‌ها بستگی دارد. برای دستیابی به تغییر لازم، باید تلاش کرد تا با نگرش‌ها و کلیشه‌های منفی پیرامون زندانیان آزاد شده مقابله کرد.

از اهداف مرکز برنامه ریزی فرصت‌های شغلی برای زندانیان: کار فوری و پرداخت حقوق از طریق رویکرد کار روزانه، تجربه کاری لازم برای یافتن مشاغل دائمی، راهی برای ایجاد شغل مناسب برای زندانیان سابق، مهارت‌های نرم شامل یک کلاس چهار روزه مهارت‌های زندگی قبل از استخدام، برای آماده سازی شرکت کنندگان جستجوی شغل و استخدام پس از شغل است. مشاغل انتقالی عمدتاً شامل تعمیر و نگهداری و تعمیرات هستند که برای سازمان‌های شهری انجام می‌شود. با پشتیبانی و مربیگری اشتغال طولانی را تسهیل می‌کند (Zweig, 2010: 2).

مطالعات ارتباط بین اشتغال بیشتر و تکرار کمتر جرم را نشان داده است. اشتغال می‌تواند راه را برای شرایط بهتر سکنی، هموار کند و به زندانیان سابق کمک کند تا روابط بهتری با خانواده و جامعه خود برقرار کنند. با این حال، پس از گذراندن دوران محکومیت در زندان، یافتن شغل دشوار است. بسیاری از افرادی که قبلاً زندانی شده اند ورود به عنوان نیروی کار را دشوار می‌دانند، زیرا سوابق تحصیلی و کاری محدودی دارند که باعث می‌شود برای کارفرمایان، بالقوه کمتر جذاب باشند. طرح‌های ورود مجدد در سال‌های اخیر به دنبال رفع کمبود سابقه کاری بوده اند. مشاغل انتقالی به افراد زندانی سابق هم تجربه کار اخیر و هم منبع درآمد قانونی در ماه‌های حساس پس از آزادی می‌دهد. به شرکت کنندگان کمک می‌کند تا قبل از جستجوی شغل در بازار کار معمولی مهارت‌ها و رفتارهای اولیه خود را ایجاد کنند (Broadus, 2016: 11).

برخی از جرم شناسان پیشنهاد کرده‌اند از آنجایی که برچسب، جزء مهمی از مجازات است، برچسب‌زدایی نیز باید اجرا شود، به این معنا که ما به مراسم برون آبی که در آن، برچسب‌های بد سابق به برچسب‌های جدید و خوب یا حداقل خنثی تبدیل می‌شوند نیازمندیم. در این راستا، رهیافت باز پذیری ساز برچسب زنی مربوط به بریت ویت شامل مفاهیم نظری است که به فرایند بازگشت مجرم به اجتماع کمک می‌کند. (ملک محمدی، ۲۲۱: ۱۳۹۸) بازپروری بزهکاران توأم با اختصاص مشاغل به نحوی که به تدریج، برچسب مجرمانه فرد را امحاء نماید، لازمه برگشت موفق مجرم به اجتماع خواهد بود.

سرمایه گذاری و حمایت دولت برای بازگشت زندانیان به جوامع محلی خود و کنترل و بهبود وضعیت کار در یک دوره کوتاه مدت تا به دست آوردن ثبات شغلی برای زندانیانی که مهارت‌های شغلی قابل توجه ندارند، باید برنامه‌های آموزشی فشرده که منجر به مشاغل واقعی می‌شود، ایجاد شود. به منظور تبدیل موفقیت آمیز و برگشت مجدد زندانیان آزاد شده از طریق اشتغال، برنامه‌های آموزشی باید به زندانیان آزاد شده کمک کند تا از حقوق پایدار و خوبی برخوردار شوند. برنامه‌های آموزشی باید به نحو ارائه ی

آموزش‌های با مهارت بالا باشد، که نیازهای حال و آینده کارفرمایان را برآورده کند. باید اطمینان حاصل کند که آموزش با کارفرمای فعلی و آینده مطابقت دارد (Webster, 2007: 62).

۳-۱. برنامه‌های کاهش آسیب‌های حبس:

برای کاهش آسیب‌های ناشی از حبس نیز باید برنامه منظم و منسجمی تدوین کرد. فلسفه کاهش آسیب بر این اساس بنا شده که با تمرکز بر افراد می‌توان باعث کاهش رفتارهای پرخطر در آن‌ها شد. (عبداله زاده، ۲۳: ۱۳۸۹)

برنامه ریزی آموزش، حرفه آموزی و اشتغال در راستای کاهش آسیب ناشی از حبس از راهبردهای لازم جهت کاهش جمعیت کیفری است.

داشتن شغل مناسب برای هویت و عزت نفس افراد اهمیت زیادی دارد. رضایت شغلی هم امنیت روانی و هم اقتصادی دارد. اگر افراد از شغل خود راضی نباشند پیامدهای آن اعتصاب، شکوه و شکایت، کارگریز و جابه جایی است. که همگی برای کارفرمایان گران تمام می‌شود. کاربرد مهارت‌های مشاوره شغلی در زندان می‌تواند نتایج مثبتی را در پی داشته باشد. از جمله کاهش یأس و ناامیدی نسبت به بیکاری در بین مراجعین، راهبردهای مقابله کردن مشکل مدار جهت سازگار شدن با مشاغل جدید هدایت افراد به مشاغل درآمدزا آبرومند و متنوع، افزایش ظرفیت‌ها جهت تحمل بیکاری‌های فصلی، اشاعه فرهنگ مشاوره شغلی، در تمام سطوح زندگی، برنامه ریزی، تصمیم گیری و عملی نمودن اصولی هر فعالیتی با افراد ذیصلاح و متخصص قبل از انتخاب یا ایجاد شغل، کاهش آمار تخلفات و آسیب‌های درون زندان، پیشگیری از بروز احساس بطلت، ایجاد آرامش جسمانی روانی و اعتقاد به اینکه کار عبادت است. یافته‌ها به وضوح نشان می‌دهد که زندانیان سابق پس از آزادی از زندان برای به دست آوردن شغل با مشکلات متعددی مواجه می‌شوند. این سختی‌ها به سوابق جنایی یا صلاحیت تحصیلی محدود نمی‌شود، بلکه به شرایط اقتصادی در زمان آزادی در جوامع خود نیز بستگی دارد. (Lockwood, 2015: 1).

به دنبال تحقق بخشیدن به سیاست جنایی مشارکتی با اعتقاد به اینکه اجرای این سیاست ابتدا مستلزم الحاق و مشارکت فعال افراد گروه‌ها، به ویژه قضات، کارکنان زندان‌ها و مأموران پلیس است، با اعتقاد به اینکه در عین حال چنین سیاستی بدون نظر و رویه‌ی مساعد و حتی شرکت فعال عموم مردم نمی‌تواند مؤثر واقع افتد (کریستین لازر، ۱۳۹۹: ۱۶۵). ضرورت دارد مداخله و مشارکت فعال جامعه مدنی را در راستای باز پروی و اشتغال زندانیان از طریق رسانه‌ها مطالبه کنیم.

۲. اشتغال مولد و پایدار:

داشتن شغل مناسب علیرغم سختی، تضمینی برای امنیت و آرامش در طول زندگی است. آنچه اهمیت دارد این است که هر فردی در هر شغلی احساس رضایت شغلی داشته باشد؛ به نحوی که علاوه بر تأمین معاش خود و خانواده، رفاه نسبی مورد نیاز فراهم گردد.

زندان‌ها به جای محل نگهداری مجرمان، مأمونی برای قشر ناتوان به لحاظ اقتصادی گردیده، افرادی که نه توان و نه مهارت لازم برای اشتغال پایدار دارند. سرمایه‌گذاری در این بخش کمک شایانی در بلند مدت به وضعیت اقتصادی جامعه خواهد کرد ولیکن عدم آینده‌نگری و بررسی چشم‌انداز آینده در این موضوع مسئله‌ای است که تغییر زاویه توجه دست‌اندرکاران را از حل مشکلات موقتی اعم از فضای زندان‌ها، هزینه نگهداری زندانیان و... به برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت می‌طلبد. ایالات متحده آمریکا بخش خاص بودجه سالانه به اشتغال زندانیان اختصاص پیدا می‌کند (Zweig, 2010: 1).

در ایالت‌های مختلف آمریکا در خصوص اینکه کدام شغل مناسب‌تر است به کدام منطقه جغرافیایی اختصاص یابد نقشه‌هایی با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی^۱ برای تفاوت‌گذاری بین مشاغل محلی تدوین می‌شود. در جوامع پیشرفته حتی عدم تطابق فضایی بین فرصت‌های شغلی و مناطق مسکونی افراد محروم مورد بررسی قرار گرفته، طی گزارشی مشکلات حمل و نقل، به عنوان مثال؛ نداشتن وسیله نقلیه، نداشتن گواهینامه مانع از جستجوی کار یا مشاغل شدند که می‌توانستند از آن استفاده کنند (Edwards, 2011: 220). در نظر داشتن فرهنگ، موقعیت جغرافیایی محل سکونت زندانی پس از بازداشت، جهت تداوم شغل اختصاصی به زندانی لازم به نظر می‌رسد.

اگر یک مؤسسه کیفری هکتارها زمین را به کشت‌گندم و... اختصاص می‌دهد، کم‌آبی منطقه باید برآورد شود به نحوی که سود حاصله نسبت به هزینه‌ای که برای آبیاری، نگهداری و تولید در نظر گرفته می‌شود، بیشتر باشد و این موضوع موجب متضرر شدن کشاورزان عادی نشود. چند درصد از زندانیان پس از آزادی ممکن است این شغل را ادامه دهند و آیا پس از آزادی مجدد دغدغه شغل نخواهند داشت؟ سرمایه‌گذاری جهت تشکیل بازار مستقیم کالا با هدف تسهیل در عرضه و توزیع محصولات تولیدی زندانیان، حتی در سطوح بین‌المللی ضروری است.

اشتغال پایدار یک پیش‌بینی موفقیت، پس از آزادی برای افرادی است که از زندان آزاد می‌شوند. با این حال، برنامه‌های اشتغال ممکن است فقط برای افراد با انگیزه مؤثر باشد و تدوین برنامه‌های استخدام استاندارد بعید است انگیزه را تغییر دهد. اشتغال پایدار و رضایت بخش می‌تواند راهی برای شبکه‌های اجتماعی جدید و یک سبک زندگی متعارف فراهم کند و در نتیجه جزء مهمی در فرآیند ترک خدمت باشد. (Visher, 2006: 22).

^۱ Geographic Information System

در ایران وضعیت بازار کار برای جوانان تحصیلکرده هم در حال حاضر یک معضل است که باعث می‌شود کارآفرینان، خیرین و نهادها آنگونه که شایسته است، به اشتغال و استخدام زندانیان بها ندهند. این موضوع بار دولت را جهت حمایت از طرح سنگین‌تر خواهد کرد.

مرکز خدمات اجتماعی و مراقبت بعد از خروج زندانیان فعالیت‌هایی در امر کارایی و اشتغال زندانیان دارد. ولی این فعالیت‌ها هدایت شده از زمان بازداشت و با توجه به توانمندی زندانیان نیست. طرح مشاغل انتقالی راهبردی جهت کنترل و نظارت بر شغل زندانی قبل از زندان، ایام بازداشت و پس از بازداشت می‌باشد. برای مثال وقتی فردی به علت سرقت چند رأس دام از منطقه محروم یک روستا به زندان وارد شده، آموزش فلان مهارت صنعتی، کدام گره را برای وی و جامعه باز خواهد کرد. در اختصاص شغل باید آینده نگری شود. وقتی محل سکونتش در روستایی از حاشیه شهر هست و قرار نیست پس از اتمام حبس در شهر ساکن شود، شغلی متناسب با محل سکونت او باید در نظر گرفته شود.

قانون حداقل قوانین استاندارد^۱ برای رفتار با زندانیان، می‌گوید: کار ارائه شده به زندانیان باید تا حد امکان، توانایی زندانیان را برای کسب درآمد صادقانه پس از آزادی حفظ یا افزایش دهد و آموزش حرفه‌ای باید به زندانیانی ارائه شود که می‌توانند از آن بهره‌مند شوند.^۲

چنانچه زندانیان بتوانند اعتماد کارفرمایان را جلب کنند و با کمک کارآفرین و دولت مشاغل آن‌ها بیمه شود، وابستگی زندانی به شغل اختصاص داده شده محکم‌تر خواهد شد. چطور انتظار می‌رود زندانی که با مجازات تبعید یا اقامت اجباری به شهری ناشناخته، منتقل می‌شود، روند اصلاح پذیری را ادامه دهد. مناسب‌تر است فرایند نظارت بر زندانیان تبعیدی را نیز در شهر مقصد در نظر داشت.

اغلب مهارت آموزی در زندان در حد تخصصی لازم جهت جذب بازارکار نیست و در مواردی هم که آموزش و مهارت لازم در زندان داده می‌شود، با مشکل جذب و پذیرش در بازارکار مواجه خواهند شد. ضرورت دارد از مشاغل مولد زندانیان قبل از بازداشت تا پس از اصلاح پذیری و اعاده وی به جامعه حمایت نمود. این موضوع نیازمند زیرساخت‌های اساسی در برنامه ریزی است. گاهی تولید کنندگان و کارآفرینان کارخانه‌ها و مراکز تولیدی، خود به دلیل ورشکستگی بازداشت شده‌اند. در این موارد با مساعدت و سرمایه‌گذاری می‌توان به راه‌اندازی مجدد اشتغال آن‌ها اقدام و جهت تأمین نیروی انسانی از کمک خود زندانیان تا بدست آوردن اعتبار لازم نزد کارآفرین استفاده کرد.

تمایل یا عدم تمایل به استخدام زندانیان آزاد شده بسته به نوع شرکت، در مناطق بزرگ شهری متفاوت است. مناطق کلان شهری در شش دسته زیر گنجانده شده‌اند: (الف) کشاورزی، (ب) تولید، (ج) ساخت و ساز، (د) حمل و نقل و انبارداری، (ه) حرفه‌ای، خدمات علمی و فنی (و) تجارت خرده‌فروشی. این مطالعه

^۱ مصوب ۱۷ دسامبر ۲۰۱۵، مجمع عمومی سازمان ملل متحد

^۲ Global Center for Women and Justice, 2013: p32

ممکن است به رقابت بین مدیران تجاری کمک کند درباره زندانیان آزاد شده به عنوان منبع سرمایه انسانی با شناسایی انواع بنگاه‌ها که مایل به استخدام زندانیان آزاد شده هستند (Webster, 2007: 22). در حالی که در کشورهای توسعه یافته موضوع جذب زندانی در مشاغل، امری رقابتی بین مدیران تجاری شده است.

۱-۲. فردی سازی مشاغل در راستای اشتغال مولد و پایدار

زندان محل نگهداری بخشی از سرمایه انسانی هر جامعه‌ای است. بزهکارانی را در بر می‌گیرد که به لحاظ فطری و ذاتی بزهکار نبوده و عوامل درونی و بیرونی از جمله شرایط جامعه، محیط کالبدی و مقتضیات زمانی و مکانی، حتی بعضی حوادث ناخواسته موجبات زندانی شدن فرد را فراهم نموده، می‌توان گفت بعضی از استعدادها، حتی نوابع هر جامعه به دلیل آرمان گرایی، تفکرات ناهمگون با اوضاع مشرف بر جامعه با هنجار شکنی قوانین حاکم که شاید خود هنجار غلطی باشد درگیر بازداشت شده باشند لذا با تشکیل پرونده وضعیت، فردی سازی مشاغل حفظ عزت نفس افراد بر این قشر آسیب دیده جامعه می‌توان به کل جامعه انسانی کمک کرد.

با بررسی انگیزه ارتکاب جرم توسط مشاوران و روانشناسان، تلاش برای یافتن خودباوری در بزهکاران، متناسب بودن مشاغل با تحصیلات، توانمندی و روحیه زندانیان، مهارت آموزی بصورت تخصصی، لقاء حس مفید بودن و توانایی کسب درآمد مناسب برای تأمین رفاه نسبی خانواده که می‌توان به عنوان اهداف عالی رعایت اصل فردی سازی اشتغال زندانیان و در راستای پایداری و درآمدزا و دایمی بودن شغل قلمداد نمود به تسهیل اجرایی شدن ماده ۱۷۴ آیین‌نامه کمک کرد.

سبقه خانوادگی زندانی بهترین وسیله برای دریافت صحیح تمایلات و علایق شغلی زندانیان می‌باشد و جلب اعتماد زندانی از طریق خانواده و اطمینان از امکان برگشت به زندگی عادی برای ارتقاء انگیزه زندانی به اشتغال موثر و پایدار خواهد بود.

۲-۲. موانع اشتغال مولد و پایدار

اتخاذ تدابیری که اشتغال زندانیان را تسهیل و تسریع نماید منوط به برطرف کردن موانع و مشکلاتی است که با پیشبرد این هدف تعارض دارد. اولین مانع به نظر نویسنده شخص زندانی است، روحیه آسیب دیده زندانی موجب جبهه گیری و مقاومت در برابر کمک سیستم قضایی و زندانبانان می‌باشد. معمولاً زندانیان سلب آزادی خود را، نه ناشی از ارتکاب جرم خود، که بسته به عوامل مختلف از جمله تعارض قوانین با تمایلاتشان و به تبع آن تدابیر اشتباه سیستم قضایی می‌دانند. اغلب خود را محق و پذیرش اینکه مستحق سلب آزادی باشند، برایشان قابل هضم نیست. این موضع‌گیری باعث می‌شود به سیستمی که عامل

بازداشتش شده اعتماد کافی نداشته و صرفاً با هدف رای باز شدن و به نوعی بیرون آمدن از فضای بسته زندان از اشتغال استقبال می‌کنند. این ذهنیت و عدم اعتماد، خود مانعی برای دستیابی به اشتغال مولد است. برای رفع این مانع ارتباط با خانواده یا وابستگان زندانی که برای وی قابل اعتماد می‌باشند توصیه می‌شود. مانع بزرگ دیگر برچسب مجرمانه ای است که جامعه و اطرافیان با رفتارشان به فرد زندان رفته القاء می‌کنند. حس طرد از اجتماع، امکان بازگشت به زندگی بدون جرم را تضعیف می‌کند. ضمن اینکه تمایل کارفرمایان برای جذب این قبیل افراد را کم می‌کند.

فلچر^۲ (۲۰۰۱) اظهار داشت که پس از خروج از مؤسسات کیفری، زندانیان آزاد شده برای یافتن شغل پردرآمد با موانع زیادی روبرو هستند. تبعیض کارفرما، کمبود تجربه کاری، مشکلات فقر و بدهی، پایین بودن عزت نفس و امکانات، زندگی نا امن پس از آزادی از زندان، موانع اشتغال هستند. زندانیان باید بدانند که برچسب آن‌ها به عنوان مجرم، جلب اعتماد را دشوار می‌کند، زندانیانی که به اندازه کافی خوش شانس هستند، پس از آزادی از زندان شغل پیدا می‌کنند، معمولاً این کار را از طریق تماس‌هایی که قبل از حبس داشتند انجام می‌دهند هرچند این وضعیت نادر است، اما زندانیانی که ارتباط داشتند، شانس بیشتری برای موفقیت در زمان آزادی دارند. نگرش و دیدگاه کارفرمایان نسبت به زندانیان آزاد شده در محل کار برای توانبخشی و پذیرش اجتماعی آن‌ها بسیار مهم است. زندانیان آزاد شده در تلاش برای زنده ماندن در بازار کار با مشکلات متعددی روبرو هستند. تعداد زیادی از کارفرمایان کارمندی را ترجیح می‌دهند که سابقه کیفری ندارند. از ترس اینکه مشتریان یا سایر کارگران شکایت کنند، از زندانیان آزاد شده اجتناب می‌کنند با این دیدگاه که ممکن است در حین فعالیت‌های کاری به آن‌ها آسیب برسانند. (Webster, 2007: 54)

انجام مطالعه ای که کارفرمایان را شناسایی و مشخص کند، مهم است. تمایل به استخدام زندانیان آزاد شده، این یافته‌ها ممکن است برخی از موانع شغلی که زندانیان بر سر راه خود با آن روبرو هستند را پردازش و کاهش دهد (Ibid, 26).

متأسفانه کارفرمایانی که نیروی انسانی از بین زندانیان جذب می‌کنند، هدفشان کاهش پرداخت دستمزد می‌باشد، که این موضوع نیز موجب پایین آوردن تعهد زندانی نسبت به شغل می‌شود. یکی از اهداف اشتغال زندانیان، کسب درآمد مناسب برای تأمین رفاه نسبی خود و خانواده می‌باشد، لذا این موضوع به کارآفرینان باید تفهیم شود که تفاوتی بین زندانی و افراد عادی جامعه در پرداخت دستمزد نباید باشد. این مشکل می‌بایست با کمک دولت از طریق معافیت‌های مالیاتی و ارائه طرح‌های تشویقی جهت کارآفرینان مرتفع شود.

^۱ محکومانی که به موجب رأی دادگاه و یا با تصویب شورای طبقه‌بندی، با سپردن تأمین مناسب، محکومیت خود را در آن جا با حرفه آموزی یا اشتغال به کار در حوزه‌های صنعتی، خدماتی و کشاورزی می‌گذرانند.

^۲ Fletcher

۳. زندان موتور رشد اقتصادی

نیل به هدف اصلاح و تربیت و بازسازی اجتماعی در مؤسسه‌های کیفری، مسئله ای است که می‌تواند عاملی جهت تلقی نمودن زندان به عنوان موتور رشد اقتصادی باشد. بازگرداندن و بازسازی نیروی انسانی با جامعه، آموزش و مهارت آموزی زندانیان و مجهز کردن آن‌ها به مشاغل مولد و پایدار به تعبیر زندان؛ به عنوان موتور رشد اقتصادی، می‌تواند صحنه بگذارد.

بکر اولین فردی که استدلال بنتام را به نظریه اقتصادی جرم ترجمه کرد، با ارائه یک مدل ثابت که در آن فرد هنگام تصمیم‌گیری در مورد ارتکاب یا عدم ارتکاب جرم، یک دوره زمانی واحد را در نظر می‌گیرد. ادعا می‌کند که می‌توان با تجزیه و تحلیل هزینه و فایده برای اطلاع از تصمیم فرد برای ارتکاب جرم استفاده کرد. از آنجایی که افراد اطلاعات کاملی ندارند، بکر فرض می‌کند که افراد منطقی به دنبال به حداکثر رساندن منافع مورد انتظار هستند. افراد این کار را با مقایسه منافعی که از یک فعالیت مجرمانه به دست می‌آورند با منفعت ناشی از شرکت در فعالیت‌های قانونی انجام می‌دهند (Jacob, 2011: 273). واضح است که در سیستم عدالت کیفری احتمال محکومیت قشر فقیر و آسیب دیده جامعه به مراتب بیش از دیگر افراد جامعه است. این دسته افراد بدلیل ضعف و ناتوانی مالی حتی با مجازات جزای نقدی، مجبور به تحمل حس بد از جریمه می‌باشند. در مدل بکر، سود به عنوان تابعی مثبت از درآمد تعریف شده است. بنابراین، یک فرد تنها در صورتی مرتکب جرم می‌شود، که منفعت مورد انتظار او از این جرم مثبت باشد. وقتی بزهکار بداند که هیچ خطری در انجام کار مشروع وجود ندارد و از طرفی منفعت حاصل از اشتغال پیشنهادی از سوی زندان به مراتب بیشتر از سود حاصل از ارتکاب جرم است کمتر به سمت جرم ترغیب می‌شود.

با توجه به حجم بالای جرایم و بزه‌دیدی‌های اقتصادی و مالی و منشاء بودن مسائل اقتصادی، برای برخی بزه‌دیدی‌ها، همواره بخش مهمی از سیاست‌گذاری‌ها و تدابیر حکومتی باید ناظر به حوزه امور اقتصادی باشد. (حاجی ده آبادی، ۲۲۷: ۱۳۹۸)

از منظر اقتصادی، زندانیان آزاد شده، کسانی که نمی‌توانند شغلی به دست آورند، به رفاه اجتماعی وابسته هستند، که باعث افزایش بار جامعه می‌شود. علاوه بر این، بیکاری نشان دهنده از دست دادن تولید است. از یک منظر اجتماعی، عدم موفقیت در بازار کار ممکن است باعث شود زندانیان آزاد شده مرتکب جرایم جدید شوند. یک استدلال بحث برانگیز این است که کار مشروع زندگی اقتصادی را تثبیت می‌کند، که به نوبه خود منجر به یک زندگی اجتماعی باثبات می‌شود. از منظر اقتصادی و اجتماعی، اشتغال به عنوان منبع درآمد مفید است. به عنوان منبع پاداش‌های عاطفی، که موجب احساس رضایت از یک روز کاری خوب شود بتوانند از خانواده‌ی خود حمایت کرده و فعالیت‌های روزانه‌شان را تأمین مالی کنند. برعکس، می‌توان استدلال کرد که برای برخی، اشتغال می‌تواند یک عامل خطر باشد. «اشتغال باعث

افزایش استرس و ناراضی‌تی و باعث می‌شود که برخی از پیگیری برای استخدام قانونی صرف نظر کنند. اگرچه به نظر می‌رسد اشتغال راه حلی قابل قبول برای ازدحام بیش از حد زندان‌ها باشد و موجب کاهش جرم و جنایت شود، به نظر می‌رسد که برخی از زندانیان آزاد شده ترجیح می‌دهند که درگیر ادامه فعالیت و تعقیب جنایی به جای ورود به فرهنگ کار مشروع باشند. می‌توان ادعا کرد که برای برخی از زندانیان آزاد شده، همسان سازی با فرهنگ کار قانونی می‌تواند بسیار دشوار باشد (Webster, 2007).

در یک پروژه تحقیقاتی که از زندان به عنوان موتور رشد اقتصادی تعبیر می‌شد. وجود زندان باعث کاهش درآمد سرانه شد اما در عین حال موجب کاهش نرخ بیکاری و فقر گردید، هر چند کاهش نرخ بیکاری و نرخ فقر برای زندان‌ها و حامیان آن، کاهش سرانه نشانه مثبتی است (Carey, 2019: 29). به هر حال ضروری به نظر می‌رسد نسبت به زندان و زندانیان به عنوان قشر تحت کنترل از جامعه جهت تأمین نیروی انسانی توجه ویژه‌ای داشت و زاویه دید دست اندرکاران را از زندانی به عنوان یک انسان بزهکار به نیروی قابل بازپروری و بهره‌وری بهبود داد.

با انجام کار توسط زندانی هم دولت و هم خود زندانی بهره‌مادی خواهد برد. چرا که قسمتی از درآمد زندانی را می‌توان صرف هزینه‌های تحمیل شده بر دولت کرد و قسمتی دیگر را نیز صرف مخارج و حوایج زندانی و خانواده اش نمود. معروف است که کار به انسان قدرت اراده و تصمیم‌گیری می‌دهد و روح و جسم انسان را صیقل می‌زند و انسان را متکی به خود بار می‌آورد برعکس بیکاری انسان را هم از نظر روحی و هم از نظر جسمی فرتوت می‌کند. لذا بسیاری برای کار آثار اصلاحی زیادی قائل هستند. صرف دانستن یک حرفه می‌تواند فرد زندانی را چنان متکی به خود کند، که پس از آزادی با استفاده از آن تخصص (در صورت داشتن خواست و تصمیم) زندگی مشروعی را پی‌ریزی کند. (صفاری، ۱۳۹۰: ۱۷۵).

نتیجه‌گیری

پدیده تورم جمعیت کیفری از چالش‌های اساسی در نظام عدالت کیفری است، که توسل به تدابیر پایدار حبس زدایی را در رویکرد جدید نظام‌های سیاست جنایی توجیه می‌کند. بازپروری و بازسازی زندانیان از راهکارهای قابل توجه در راستای فقر زدایی و غلبه بر مشکل ازدحام زندان‌ها است. آیین نامه فعلی سازمان زندان‌ها مصوب سال ۱۴۰۰ با نگاهی متمایز از قوانین قبلی توجه ویژه‌ای به لزوم سرمایه‌گذاری در این بخش با هدف کاهش جمعیت کیفری نموده است. در حال حاضر این مسئله در نظام‌های عدالت کیفری در دنیا از موضوعات روز و مورد پژوهش جرم‌شناسان و حقوقدانان است. به نحوی که در سال‌های اخیر حمایت مسئولین تا بازگشت موفق زندانی به جامعه، در بعضی جوامع، اختصاص بیمه بیکاری و سرمایه‌گذاری در بعضی از کشورها به این امر، تا اطمینان از اصلاح و بازگشت موفق زندانی را در برداشته و اعمال کنترل زندانیان باهدف پایین آوردن ضریب ارتکاب مجدد جرم از جمله موردهای قابل پژوهش با هدف ارائه راهکارهای مناسب می‌باشد. تسریع در اجرایی شدن اشتغال پایدار و مولد زندانیان فرای طرح در قوانین و آیین نامه‌ها مستلزم پیگیری و سرمایه‌گذاری ویژه در این خصوص می‌باشد. دایر نمودن مرکز مدیریت

فرصت‌های شغلی، تشکیل پرونده جستجوی کار برای زندانیان از بدو بازداشت با در نظر گرفتن شغل قبل از ورود به زندان تا زمان پس از آزادی و خروج از زندان، با لحاظ استعداد و توانمندی بالقوه فرد طی مشاوره‌های شغلی، تقویت عزت نفس زندانی در جهت پایداری و تعهد به شغل پیشنهادی با مشارکت جامعه مدنی، خیرین، کارآفرینان، نهادهای غیر دولتی و سرمایه‌گذاری میان مدت و بلندمدت دولت، طراحی سامانه مدیریت اطلاعات جامع مشاغل زندانیان، با ارائه فرصت‌های شغلی متناسب پیشنهاد نگارنده، جهت ساماندهی اشتغال پایدار و مولد زندانیان است. همچنین در نظر گرفتن معافیت‌های مالیاتی، طرح‌های تشویقی و ایجاد فضای رقابتی در بین کارآفرینان و تولیدکنندگان جهت جذب زندانیان، سرمایه‌گذاری و حمایت در خصوص پرداخت دستمزد یارانه‌ای بصورت موقت تا سودآوری کار زندانی و امکان اشتغال بدون یارانه، که به تبع آن کاهش تکرار جرم و ارتقاء وضعیت اقتصادی جامعه در راستای رونق تولید را در بر دارد، توصیه و از راهکارهای پیشنهادی نویسنده جهت ساماندهی و اجرایی شدن ماده ۱۷۴ آیین‌نامه سازمان زندان‌ها است. بسط و تعمیم اشتغال زندانیان از مدت بازداشت، به پس از آزادی تا بازگشت به روال عادی زندگی باید ارزش و مورد تأکید سازمان‌ها و نهادهای مرتبط قرار گیرد، با این اطمینان که بازتاب آن کل جامعه را چه به لحاظ امنیتی و چه از نظر اقتصادی تحت تأثیر قرار خواهد داد.

منابع

۱. آشوری، محمد، «جایگزین‌های زندان یا مجازات‌های بینابین»، تهران، مرکز نشر جهش، ۱۳۹۸.
۲. ابراهیمی، شهرام. «بازپرووی عادلانه مجرمان» آموزه‌های حقوق کیفری دانشگاه علوم اسلامی رضوی، شماره ۳ بهار- تابستان ۱۳۹۱.
۳. ابراهیمی ثانی، ابراهیم «اثر بخشی مشاوره شغلی و حرفه‌ای در کاهش آسیب‌های زندان»، نشریه اصلاح و تربیت. شماره ۸۶، سال ۱۳۸۸.
۴. بهنیا، مهران و آرش علویان، بررسی تحولات بازار کار ایران و الزامات سیاستی دستیابی به رشد اشتغال زاء، نشر موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۹۸ ش.
۵. جعفری، محمد، برخورداری، سجاد، «الزامات رونق تولید با نگاهی به پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها»، تهران، موسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد ۱۴۰۰.
۶. حاجی ده‌آبادی، محمدعلی، «جرم‌شناسی کاربردی»، قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، چاپ سوم، ۱۳۹۸.
۷. حمزه‌ای، علیرضا، معینی، مریم. «چالش‌های بیکاری و سیاست‌های ایجاد شغل»، لوح فکر، تهران، ۱۳۹۷.
۸. شاکری، سید حسین، «مجموعه مقررات مربوط به زندان و زندانی»، تهران، مجد، ۱۴۰۰.
۹. صابری، عطیه السادات، «توسعه مشاغل سبز» تربت حیدریه: چشم‌انداز قطب، ۱۳۹۷.

۱۰. صفاری، علی، «کیفر شناسی تحولات مبانی و اجرای کیفر سالب آزادی»، چاپ پانزدهم، انتشارات جنگل، ۱۳۹۰.
۱۱. عبدالله زاده، سیروان. «رفتار پرخطر و استراژی‌های کاهش آسیب در زندان‌ها»، اصلاح و تربیت. شماره ۹۷، ۱۳۸۹.
۱۲. عظیمیان، عسل، شاملو، باقر، مهدوی ثابت، محمدعلی و مهرا، نسرین (۱۳۹۶) پراگماتیسم سیاست جنایی مشارکتی در قبال خشونت علیه زنان، *فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری*، ۱۳ (شماره ۲) (پیاپی ۳۲)، ۵۶-۸۳.
۱۳. غلامی، علی؛ حسنی، پیمان. «راهبردهای کاهش جمعیت زندان‌ها»، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۶.
۱۴. قجر، محمد؛ کریم پور، محمد رضا؛ فرج‌اللهی، مهرداد، «رونق تولید داخلی و توسعه اقتصاد ملی»، تهران، هوشمند تدبیر، ۱۳۹۸.
۱۵. لازرژ، کریستین، «درآمدی به سیاست جنایی»، ترجمه ی دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ هشتم، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۹.
۱۶. مونری، بنژامن، «اجرای مجازات در محیط‌های باز و بسته چه تأثیری بر تکرار جرم دارد»، مترجم دکتر روح‌الدین کرد علیوند، دانشنامه جرم‌شناسی محکومان به کوشش دکتر عباس شیری، تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۷.
۱۷. ویلیامز، فرانک پی، مک شین، ماری لین دی. «نظریه‌های جرم‌شناسی» مترجم: ملک محمدی، حمیدرضا، نشر میزان ۱۳۹۸.
18. Avon Global Center for Women and Justice، Defensoría General de la Nación (Argentina), University of Chicago, Law School, International Human Rights Clinic Publication: Avon Global Center for Women and Justice and Dorothea S. Clarke Program in Feminist Jurisprudence (2013).
19. Broadus، J, Rivett Sara Muller، 2016. *A Successful Prisoner Reentry Program Expands*، mdr publication. <https://www.mdr.org/sites/default/files/CEO-PrisonerReentryReport.pdf>
20. Carey, Isabel. 2019, *Punitive Profit: An Analysis of Privatization and Prisons as Engines of Economic*، Economics Student Theses and Capstone Projects. https://creativematter.skidmore.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1135&context=econ_studt_schol
21. Christy A. Visher، Laura Winter field، Coggeshall، 2006، *Systematic review of non-custodial employment programs: Impact on recidivism rates of ex-offenders*
22. Erin Jacobs Valentine، Cindy Redcross. 2015. *Transitional jobs after release from prison: effects on employment and recidivism*: IZA Journal of Labor Policy (2015) 4: 16
23. Kerry L. Edwards، 1988. *Male offenders' work experiences pre-prison in-prison and upon reentry: interactions between work and crime* university of new mexico Cornell Law School. <https://core.ac.uk/download/pdf/151576281.pdf>

24. Michael A. Webster, 2007, *willingness of employers in the Denver metropolitan to hire released prisoner*, <https://www.proquest.com/docview/304733180/1B32CDA59F764590PQ/8>
25. Redcross, cindy, Millenky, Megan, rudd, timothy, More Than a Job Final Results from the Evaluation of the Center for Employment Opportunities (CEO) Transitional Jobs Program, 2012. https://www.mdrc.org/sites/default/files/full_451.pdf
26. Lockwood, S. K., Nally, J. M., Ho, T., & Knutson, K. (2015). Racial Disparities and Similarities in Post-Release Recidivism and Employment Among Ex-prisoners with a Different Level of Education. *Journal of Prison Education and Reentry*, 2(1). <https://doi.org/10.15845/jper.v2i1.703>
27. Zweig, Janine, Jennifer Yahner. 2010. "Recidivism Effects of the Center for Employment Opportunities (CEO) Program Vary by Former Prisoners' Risk of Reoffending." New York, ny: mdrc. (https://www.mdrc.org/sites/default/files/full_490.pdf)
28. Carey, Isabel, Punitive Profit: An Analysis of Privatization and Prisons as Engines of Economic Growth, 2019, https://creativematter.skidmore.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1135&context=econ_studt_schol
29. Visher, C. A., winter field, L., & Coggeshall, M. B. (2006). Systematic Review of Non-Custodial Employment Programs: Impact on Recidivism Rates of Ex-Offenders. *Campbell Systematic Reviews*, 2(1), 1–28. Portico. <https://doi.org/10.4073/csr.2006.1>